

DICCIONARIO FILOSOFÍA

El Diccionario de Filosofía Ferrater Mora da el salto a la tecnología digital

REDACCIÓN

10/06/2020 17:22 | Actualizado a 10/06/2020 17:32

Girona, 10 jun (EFE).- El Diccionario de Filosofía de Josep Ferrater Mora, obra de referencia en su ámbito para el mundo hispano, ha dado el salto a la tecnología del siglo XXI con una versión digital y ampliada que se ha presentado este miércoles de forma telemática en España y Latinoamérica.

El director de la Cátedra Ferrater Mora de la Universidad de Girona (UdG), Joan Vergés, ha comparecido previamente ante los medios de comunicación como responsable de la institución que ha velado por la calidad de este proyecto.

Vergés ha explicado que esta versión digital es el fruto de cuatro años de trabajo y que, por el momento, incorpora 67 entradas nuevas, pero que serán más, al tratarse de "una criatura que empieza a crecer y que nunca morirá, porque siempre estará en proceso de actualización".

Los colaboradores son expertos de España y Latinoamérica y el número de aportaciones que se pactó con la viuda de Ferrater Mora, Priscilla Cohn, fallecida hace un año, es de un 10 por ciento de las que aparecen en la obra original, con el objetivo de no desvirtuarla.

El que fue primer director de la cátedra, Josep-Maria Terricabras, que también ha ocupado cargo de eurodiputado en Bruselas, ha subrayado la importancia de la actualización y ha recordado que Josep Ferrater Mora murió en 1979 y que un referente de la filosofía como Jean-Paul Sartre lo hizo en 1980, con lo que el diccionario no recogía el deceso.

Para Terricabras, la obra es la más completa en su ámbito "realizada por una sola mano" y una de las más utilizadas en España y Latinoamérica.

El nuevo diccionario se pondrá gratuitamente a disposición de estudiantes y público que quiera consultarlo durante dos meses por las dificultades para acceder a las bibliotecas a causa de la pandemia de coronavirus. EFE

Digitalitzen i amplien el «Diccionario de filosofía» de Josep Ferrater Mora

► Està considerat com «l'obra de referència i de consulta sobre filosofia més important de l'àmbit hispànic»

DdG GIRONA

■ La Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani de la Universitat de Girona va presentar ahir la versió digital de *El Diccionario de Filosofía* de Josep Ferrater Mora (1912-1991). El *Diccionario*, considerat «l'obra de referència i de consulta sobre filosofia més important en l'àmbit hispànic» fins ara havia

estat editat en set ocasions, la primera el 1941, i reimprès en moltes altres. Tanmateix, han transcorregut més de 25 anys des de l'última edició. Durant aquest període de temps, «el món s'ha transformat substancialment», assenyalen en un comunicat des de la Càtedra Ferrater Mora. L'acte de presentació, celebrat virtualment, va comptar amb Clifford Cohn (Ferrater Mora Foundation), Adela Cortina (Catedràtica d'Ètica de la Universitat de València), Josep-Maria Terricabras (Catedràtic emèrit de la UdG) i Joan Vergés Gifra (Director de la Càtedra Ferrater Mora).

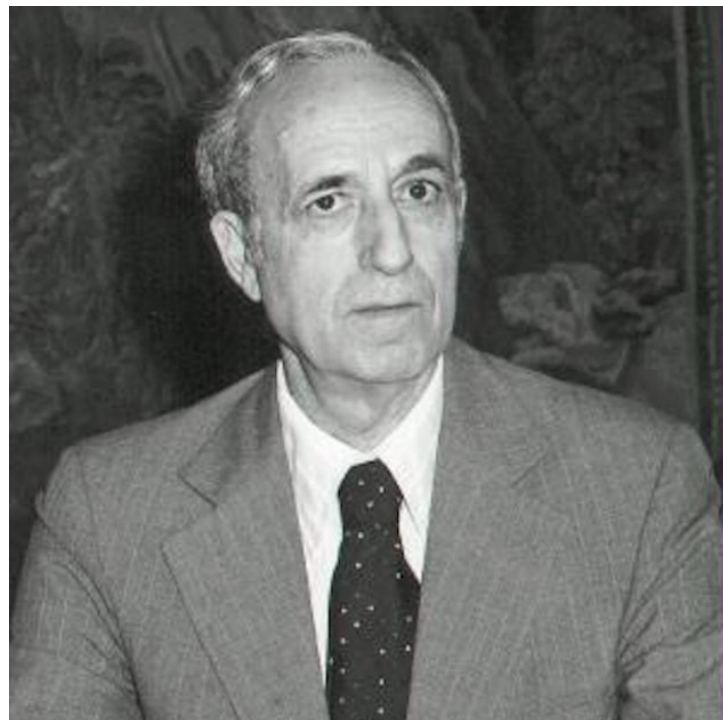
FILOSOFIA

El Diccionario de Filosofía de Ferrater Mora es digitalitza

Jordi Jiménez

Barcelona. Dijous, 11 de juny de 2020

Quan el filòsof **Josep Ferrater Mora** (1912-1991) va desembarcar a Cuba l'any 1939 duia poc equipatge, però un gran projecte al cap. Aquest jove llicenciat en filosofia a la Universitat de Barcelona tot just començava a destacar en l'escena intel·lectual catalana quan la Guerra Civil primer, i l'exili després, van trastocar tots els seus plans. Això no va impedir que, després d'una breu estada a França, encetés el seu gran projecte tot just arribar al continent americà, una empresa que li ocuparia tota una vida: el *Diccionario de filosofía*.

Publicat per primer cop l'any 1941 a Mèxic, el *Diccionario de filosofía* de Ferrater Mora és considerada l'**obra més important d'aquestes característiques** realitzades per una sola persona. Inspirat pels diccionaris col·lectius en llengua anglesa i alemanya, Ferrater mai hi deixaria de treballar i d'ampliar-lo, i en la seva sisena edició de 1979 —quan ja era catedràtic del Bryn Mawr College de Pennsilvània—, el *Diccionario* comptava amb gairebé 4000 entrades i més de 12.000 pàgines dividides en quatre feixucs volums. Malauradament, des de l'any 1994 que aquesta obra ingent, bàsica per qualsevol estudiant d'humanitats del món iberoamericà durant dècades, no havia estat reeditada i, amb l'auge d'internet i les noves tecnologies havia perdut rellevància i actualitat entre les noves generacions.

Ahir la [Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani](#) de la Universitat de Girona, creada l'any 1989 pel professor Josep Maria Terricabras amb l'objectiu de difondre el llegat del filòsof, va presentar la versió digitalitzada i ampliada del *Diccionario de Filosofia* per tal de retornar aquesta obra al lloc preeminent que li pertoca. L'acte de presentació, celebrat en format virtual, va comptar amb Clifford Cohn (Ferrater Mora Foundation i fillastre de l'autor), Adela Cortina (Catedràtica d'Ètica de la Universitat de València), Josep-Maria Terricabras (Catedràtic emèrit de la UdG) i Joan Vergés Gifra (Director de la Càtedra Ferrater Mora).

L'acte, on es va recordar la filòsofa **Priscilla Cohn**, vídua de Ferrater i principal impulsora de la digitalització del *Diccionario* traspassada l'any passat, es va centrar en explicar les característiques d'aquesta nova eina digital que permetrà navegar per milers de conceptes a tots els estudiosos i interessats en la filosofia.

El professor Vergés va especificar que la nova versió digital «consta de 70 entrades noves, que pretenen recollir conceptes indispensables que Ferrater no havia pogut redactar per motius cronològics.» Exemples d'aquestes noves entrades són «Hannah Arendt», «Transhumanisme», «Computacionalisme» o «Xavier Rubert de Ventós». Com va remarcar Vergés «més que entrades d'un diccionari hauríem de parlar d'articles d'una enciclopèdia» ja que aquestes són visiblement erudites i inclouen recomanacions bibliogràfiques. Al seu torn, Terricabras va ressaltar que «la digitalització, que ens ha dut més de 4 anys de feina, fa que el diccionari no mori. A l'estar en línia, seguirà sempre viu, ja que permetrà anar-lo actualitzant, per exemple, en cas de noves publicacions o decessos dels autors. Està previst que arribem a les 400 entrades noves».

DICCIONARIO DE FILOSOFÍA
JOSÉ FERRATER MORA

SUSCRIPCIÓN
2 MESES GRATUITOS

LOGIN

f t i

INICIO PRESENTACIÓN ▾ COLABORADORES ▾ CONTACTAR

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Búsqueda por palabras:

Palabra exacta:

Filtrar por temas:

Filtrar por autores:

CLASIFICACIÓN POR:

Temas

Autores ▾

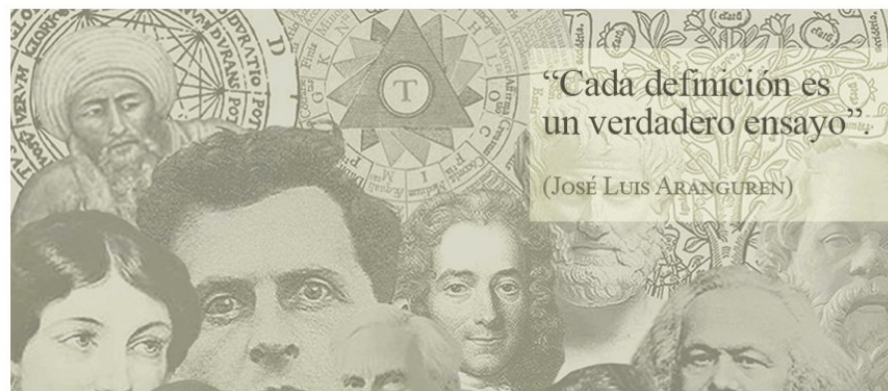
NUEVAS ENTRADAS (67)

FALCÓN, LIDIA

BORROSIDAD

CONJUNTO BORROSO

ZADEH, LOTFI ASKER

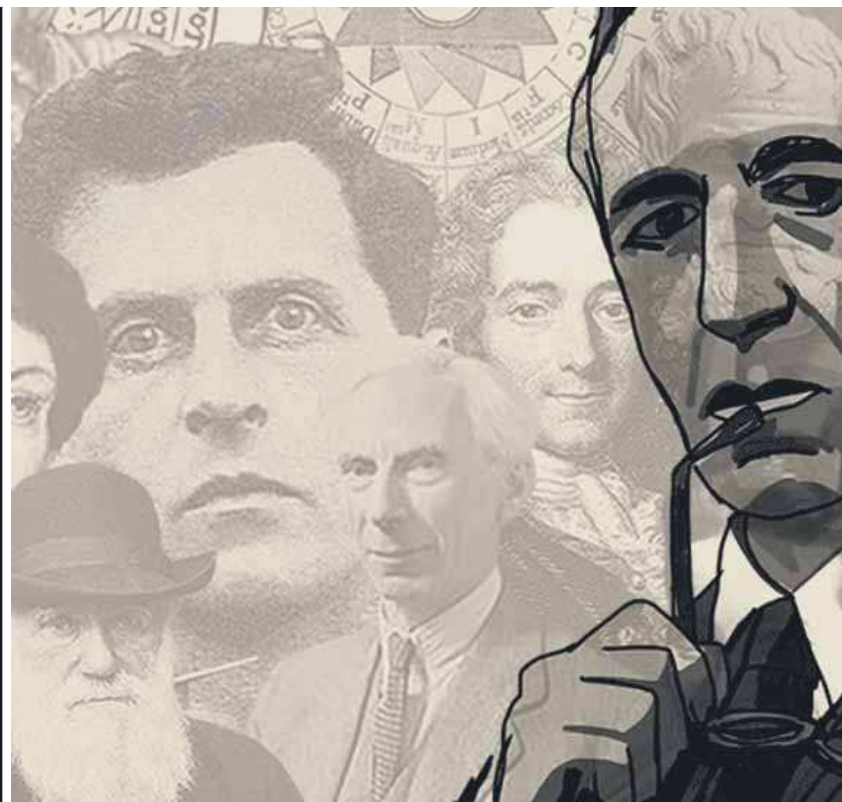
Pel que fa a qüestions més tècniques, el *Diccionario* digital no és només un repositori de conceptes, sinó que és interactiu. Un buscador permet cercar qualsevol concepte o autor ja sigui per criteris cronològics, alfabètics o temàtics. Al seu torn, es podrà diferenciar perfectament el text original de Ferrater de les noves actualitzacions que han dut a terme filòsofs com Ramon Alcoberro, Fina Birulés, Ignacio Sánchez Cuenca o Victòria Camps. D'aquesta manera es respecta «l'arquitectura ferrateriana» del diccionari.

Amb la digitalització del diccionari es clou així el somni de Ferrater Mora, que va ser un gran entusiasta de les noves tecnologies els darrers anys de la seva vida. Com va remarcar Clifford Cohn «Ferrater sentia el diccionari com un pes enorme. Fins i tot va arribar a somniar que era una lletra del diccionari i que el diccionari es tancava sobre ell i l'aixafava. Ara, amb la digitalització hem alliberat a Josep Ferrater Mora d'aquest perill!»

El diccionari ja es pot consultar [AQUÍ](#) gràcies a *geminatae e-ditiones*. La subscripció anual, que tindrà un preu econòmic de 9.90 €, serà gratuïta durant els primers dos mesos per tal d'ajudar als estudiants a acabar el curs en aquest temps de pandèmia

Filosofia

La Universitat de Girona presenta una nova edició digital, ampliada i en constant actualització, del 'Diccionario de Filosofía', l'obra cabdal de Josep Ferrater Mora

Una enciclopèdia viva

Eva Vázquez
GIRONA

La Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani de la Universitat de Girona (UdG) va presentar ahir la versió digital ampliada del *Diccionario de Filosofía* de Josep Ferrater Mora (Barcelona, 1912-1991), l'obra de filosofia de referència en llengua castellana i la més consultada en l'àmbit hispanoamericà. Ferrater Mora, "el filòsof català més important del segle XX", com s'hi va referir el direc-

tor de la Càtedra, Joan Vergés, va començar-hi a treballar per encàrrec d'un editor sud-americà a l'exili de l'Havana, segons diria més tard, per necessitats econòmiques. La primera edició va sortir a Mèxic el 1941, en un sol volum de prop de sis-centes pàgines. El 1979, quan va veure la llum la sisena edició i l'última que va preparar personalment, per a Alianza, l'obra havia crescut fins a ocupar quatre densos volums, el mateix nombre que té l'edició de 1994 publicada a Ariel,

amb les seves inconfusibles sobrecobertes morades, que va posar al dia Josep M. Terricabras en agafar el relleu del projecte a la mort del filòsof.

D'aquella última revisió en fa, doncs, més de 25 anys, i havia arribat el moment de plantejar una presentació actualitzada que ja no tindria el paper com a suport i que hauria d'incorporar les eines de la xarxa, per tal que continués sent una obra útil i, sobretot, a l'abast de tothom. El propòsit ha requerit quasi quatre anys de

feina que han conclòs amb la digitalització, ampliació i actualització del *Diccionario de filosofía* presentat ahir en videoconferèn-

Terricabras sosté que no hi ha cap obra d'una sola mà "més completa i consultada"

cia per Vergés i Terricabras, director honorari de la Càtedra, acompanyats de Clifford Cohn, de la Ferrater Mora Foundation, i Adela Cortina, catedràtica d'ètica de la Universitat de València. Es compleix, d'aquesta manera, el desig de Priscilla Cohn, vídua de Ferrater Mora, que "el *Diccionario* sigui viu".

Des d'ara mateix, els quatre volums, que ocupaven unes dues mil pàgines cada un, amb més de 4.300 entrades en total, són accessibles des del portal [defilosofia.es, que durant dos mesos ofereix la consulta gratuïta als seus continguts perquè la crisi de la Covid-19 no impedeixi que ningú sigui privat d'una "obra d'altíssima cultura", va dir Terricabras. El preu de la subscripció, passat aquest període, serà econòmic: 9,90 euros l'any.](http://www.diccionario-</p></div><div data-bbox=)

"Més que un diccionari, és quasi una enciclopèdia, per l'amplitud de temes que toca i pel detall de les entrades, d'una extensió que les acosta al format de l'article", va comentar

L'obra d'una vida.

Ferrater Mora, a La Mercè de Girona, el 1989, i la imatge del portal digital. ■ MANEL LLADÓ

Vergés mentre assenyalava la importància de poder fer, a partir d'ara, cerques afinades per conceptes, autors, matèries o períodes històrics que faciliten l'orientació per aquest oceà de coneixement que Ferrater Mora va anar compendiant al llarg de quatre dècades. La digitalització permet, a més, que es pugui actualitzar amb facilitat, per exemple per afegir-hi noves publicacions dels autors referenciats o els decessos, quan és el cas, i que s'hi vagin incorporant noves entrades, com les 67 inèdites

Durant dos mesos l'accés a les més de 4.300 entrades serà gratuït, i després valdrà 9,90 l'any

amb què neix el portal, dedicades a conceptes com ara "borrosidad", "posthumanismo" o "éticas aplicadas", i a autors com ara Lluís Duch, Raimon Panikkar o la mateixa Priscilla Cohn, filòsofa i defensora dels drets dels animals, que va morir l'estiu passat a Pennsilvània i a qui s'homenatja en la secció "Autor del mes". Aquestes ampliacions han representat un repte per a la Càtedra, per tal d'"intervenir en l'obra sense potinejar-la ni desnaturalitzar-la", va remarcar Vergés. Per aquest motiu, ja es va pactar amb la vídua de Ferrater Mora que les noves entrades no superarien el 10% del diccionari, i que sempre serien encomanades a reconeguts especialistes en el camp objecte de definició i d'acord amb criteris d'importància, urgència i qualitat, va detallar Vergés. Una de les que s'hi ha incorporat amb "urgència", per mitjà de Fina Birulés, ha estat la de Hannah Arendt, una de les grans pensadores del segle XX, "curiosament" absent de les edicions anteriors.

Josep M. Terricabras va insistir que "el *Diccionario* és una obra excepcional en la història de la filosofia a Occident, el més complet degut a una sola mà i un dels més consultats", no només per pensadors o estudiants, va remarcar, sinó també per arquitectes, artistes, psicòlegs o dissenyadors. Aquest interès que suscita des d'àmbits tan diversos es deu, segons Terricabras, al fet que "Ferrater Mora tenia la gran capacitat d'exposar de manera diàfana conceptes molt complexos". El professor gironí el recorda al seu despatx, quan encara treballava en el seu magne projecte, "amb la taula coberta de papers fins al sostre". És una imatge premonitòria, perquè Ferrater Mora, que també era novel·lista i cineasta, s'havia lamentat sovint que el *Diccionario* acabaria sepultant la seva obra original com a filòsof, "i en part ha estat així", concedeix Terricabras. ■

Les cares de la notícia

PORTAVEU D'INTERNATIONAL TRIAL WATCH

Xavier Muñoz Soriano

Judici als jutges

L'organització formada per mitja dotzena d'entitats catalanes del món de la justícia i la defensa dels drets humans per fiscalitzar el judici polític realitzat als encausats per l'1-O ha creat un web exhaustiu amb tota la documentació relativa per documentar la vulneració de drets.

PRESIDENTA DEL SINDICAT D'INFERMERES

Jessica Morillas

Dignitat i principis

El Sindicat d'Infermeres ha agraït el reconeixement social a la seva tasca, però ha rebutjat la concessió del premi Princesa d'Astúries a la concòrdia, perquè les vincula a un Estat "que poc ens representa" i a una institució –la monarquia– "arcaica", que manté drets i privilegis "immerescuts".

DIRECTOR DE LA CÀTEDRA FERRATER I MORA (UdG)

Joan Vergés

Filosofia digital

La Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani Universitat de Girona presenta una nova edició, digital, ampliada i en constant actualització, del *Diccionari de Filosofia*, que eixampla l'abast d'aquesta obra cabdal de Josep Ferrater Mora i obra de filosofia de referència en llengua castellana.

Torna “El Ferrater”

T eltemps.cat/article/10629/torna-el-ferrater

Josep Ferrater Mora | Universitat Pompeu Fabra

Segueix-nos a Facebook per assabentar-te dels nostres darrers reportatges

A **Josep Ferrater Mora** en petit comitè li agradava recordar que en el vaixell que el portava a l'exili americà hi havia dues menes de gent: els que practicaven l'enyorament i rememoraven les batalles perdudes (“recordes Belchite?”, “què vas fer a l'Ebre”) i els qui com ell, miraven el futur i es preguntaven: “tu creus que a **Amèrica** necessitaran – el que fos – mestres, enginyers, comerciants... – com jo?”. Ell era decididament partidari i militant actiu del segon grup; detestava la nostàlgia. Li interessava comprendre el món (i això incloïa la tecnologia, la fotografia, el cinema i la informàtica), però era força escèptic sobre les possibilitats de transformar-lo.

El **Ferrater Mora** que vaig conèixer (poc) i el que comentava **Salvador Giner** –que de petit havia viscut a la mateixa escala que el filòsof i que li va tancar els ulls a **Barcelona** en 1991– no tenia cap especial enyorança ni de la **República**, ni –encara menys– de la guerra civil, on va fer tot el que va poder per no tirar ni un tret. Va passar quatre mesos en un sanatori als **Pirineus** i aprofità els seus coneixements d'idiomes per a **treballar en l'atenció a la premsa estrangera** al servei d'intel·ligència de l'exèrcit de l'est. Fou en una excursió als front d'**Aragó** on va conèixer la seva primera esposa **Renée Rosalie Petitsigné**, amb qui va marxar a l'exili en condicions molt dures, especialment als primers anys. Tirant de records, era deliciós escoltar la ironia amb què el filòsof explicava com a l'exili de **La Havana**, mentre preparava l'edició de 1941 del **Diccionario de Filosofía**, se li va acudir consultar la biblioteca universitària i a l'apartat “Cosmologia” hi va trobar... “*De la Tierra a la Luna*” de **Jules Verne**.

Amb el seu llibre de 1944 ***Les formes de la vida catalana***(seny, ironia, mesura i continuïtat) que mai va amagar que havia escrit senzillament perquè necessitava diners, Ferrater va creure que havia dit tot el que li calia sobre Catalunya. A partir de finals de la dècada de 1950, quan van abraçar-se **Franco i Eisenhower**, el tema el va amoïnar molt relativament, sense deixar de sentir-se un federalista i un català més. Sabent qui era i d'on venia, mai es va escoltar amb gaire interès les històries patriòtiques (incloent alguns comentaris sarcàstics sobre **Jordi Pujol** quan conversava amb **Salvador Giner**). Modestament, recordaré sempre la seva crítica a la metàfora de les “arrels” perquè, com deia, “les persones no tenim arrels, tenim cames”. Tan aviat com va poder va aconseguir la ciutadania americana i va mirar d'involucrar-se el mínim possible en els debats d'un exili que considerava estèril. La **Creu de Sant Jordi** se li resistí fins 1985 i molt possiblement li van donar perquè aquell mateix any va rebre el premi **Príncep de Asturias**.

Per temperament, Ferrater era una persona escèptica i un pèl trista. Li costava suportar els entusiasmes i els idealismes, que considerava directament assassins. No hi ha manera de saber si va arribar a llegir ***Com hem estat i com som els catalans*** (1968) de **Rodolf Llorens i Jordana**, la crítica més ben elaborada a *Les formes de la vida catalana*, un llibre que no figurava a la seva biblioteca. Ni tan sols es va prendre seriosament la retòrica patriòtica del grup de *Quaderns de l'Exili* (**Joan Sales**, **Ramon Galí**) que segons ell havien triat fossilitzar una imatge del país que no tan sols passava per alt la violència del període republicà sinó que ignorava els canvis que s'havien produït al món després de la **II Guerra Mundial**, i, especialment, després de Vietnam, una guerra que ell, com tants exiliats europeus als Estats Units, havia vist amb un gran interès.

El Diccionari...

De vegades es diu que el ***Diccionario de filosofía*** és una obra d'exili i això no és del tot fals, ni del tot cert. **Ferrater ja era una jove promesa abans de la guerra civil**. Havia publicat un llibre en castellà a Madrid i quan arribà a Amèrica portava un amb ell un feix de quartilles amb l'embrió del que a partir de 191 fou la primera edició del seu *Diccionario* en un sol volum. Als seus darrers anys universitaris (era de la promoció de 1936) havia col·laborat en la revisió dels textos filosòfics de la versió espanyola d'una antologia d'una enciclopèdia alemanya, la ***Deutsches Wörterbuch*** de l'acadèmia prussiana, que per la guerra no es va arribar a publicar mai.

A **Barcelona**, a més, hi havia una petita tradició de filòsofs treballant en editorials i fent enciclopèdies. Els textos més significatius de **Jaume Serra Hunter**, degà de la Facultat de Lletres als anys republicans, estan enterrats al *Diccionari Espasa* (sense nom d'autor!) i una cosa similar passa amb les obres de l'avui oblidat, però imprescindible **Josep Farran i Mayoral**, que va morir literalment en la indignació en 1955, després d'haver estat una persona essencial en la modernització de la cultura filosòfica catalana. L'estil concís dels articles de **Serra Hunter** i de **Farran i Mayoral**

són la base literària sobre la qual es bastí la redacció del *Diccionario* de Ferrater Mora, capaç de sintetitzar idees prou complexes en ben poques ratlles. És clar que sense l'extensa biblioteca del **Bryn Mawr College**, a **Pennsylvania**, on s'instal·là des de 1949, l'obra no hauria tingut, però, la importància que ha tingut.

En la migrada cultura filosòfica hispànica, el *Diccionario de Filosofia de Josep Ferrater Mora* ha tingut un paper essencial en la mesura que ha servit per a educar diverses generacions de filòsofs al llarg de més de mig segle, però també perquè ha fixat el vocabulari de la matèria. Per posar un exemple, si el “Superhome” es diu així en català i en castellà és perquè Ferrater va acceptar aquesta traducció d'un concepte que s'hauria pogut dir també “sobrehome” o “suprahome” com es recull en algunes traduccions.

La lectura de *Diccionario*, a part de ser informativa, és també un exercici filosòfic “integracionista”. Ferrater anomenava “integracionisme” la seva manera de fer filosofia. Comprendre un concepte volia dir, per a ell, situar-lo dins un context i observar com varia. El lector nota que a Ferrater l'incomodaven els grans mots i que mai es deixa arrossegar pel lirisme filosòfic (a diferència, per exemple del que feu un altre exiliat republicà, **Joan Coromines** amb el *Diccionari etimològic*). Com en la lògica deontica de **von White**, el que interessava a Ferrater no era l'existència d'un suposat substancialisme, que no es creia, sinó els usos i els canvis del conceptes que els tornen significatius en un context. Un diccionari és útil estrictament en la mesura que descriu i no valora, però obre perspectives. Això “el Ferrater” ho aconseguí amb un mestratge gairebé únic i ha estat també una característica de l'edició de 1994 continuada per **Josep-Maria Terricabras** (Ariel). Ara, gairebé un quart de segle de més tard, la càtedra Ferrater Mora de la **Universitat de Girona** i l'editorial **Geminatae e-ditiones** amb un extens grup de col·laboradors recupera i amplia l'obra. En temps de **Wikipedia**, “el Ferrater” continua essent una eina de primer nivell – i durant els dos propers mesos tindrà accés gratuït.

[Subscriu-te](#) a El Temps i tindràs accés il·limitat a tots els continguts.

ABANS D'ARA

PECES HISTÒRIQUES TRIADES PER JOSEP MARIA CASASÚS

CATEDRÀTIC EMÈRIT DE LA UPF I MEMBRE DE L'IEC

De l'assaig de Josep Ferrater Mora (Barcelona, 1912-1991) a *Teorema* (1976). La Càtedra Ferrater Mora (UdG) va presentar online el 10 de juny la versió digitalitzada i ampliada del *Diccionario de filosofía* del filòsof català més destacat del segle XX. L'obra és d'accés gratuït durant dos mesos per facilitar la consulta als estudiants en aquest curs excepcional.

La filosofía entre la ciencia y la ideología

[...]

El poder comparar, contrastar, aproximar y, en general, relacionar la filosofía con la ciencia es función de tres cosas importantes y de una fundamental. Las tres cosas importantes son: el tipo de disciplina filosófica que se tenga principalmente en mente; la orientación filosófica que se siga o cultive; y la rama científica o, en general, el tipo de ciencia que se considere. La cosa fundamental es el modo como se entiende en qué consiste la actividad científica. Consideramos, por lo pronto, el tipo de disciplina filosófica si, siguiendo las convenciones pedagógicas más difundidas, organizamos la filosofía en campos o áreas. Una concepción menos "escolar" y "curricular" de la filosofía que la indicada no haría, por supuesto, daño a nadie,

y es probable que hiciese bastante bien a muchos. Del mismo modo que los problemas filosóficos no se hallan dispuestos en fila, de modo que pueda tratarse uno tras otro, ya sea aisladamente o, como a veces se ha pretendido, "jerárquicamente", tampoco las pretendidas áreas o disciplinas filosóficas se hallan similarmente organizadas. En todo caso, no resultan fácilmente "divisibles". Sin embargo, es razonable conjeturar que, en lo que toca a la cuestión de la relación entre la filosofía y la ciencia, ciertas llamadas "disciplinas" se prestan más que otras para un tratamiento adecuado. Es posible que la estética y, por descontado, la ética resulten pertinentes para la cuestión planteada, pero por de pronto pare-

cen al respecto menos interesantes o prometedoras que la epistemología o la lógica. [...] Poner la carreta delante de los bueyes da a veces buenos resultados, pero siempre que los bueyes contribuyan en todo lo que puedan a la marcha. La orientación filosófica seguida o cultivada no debería, en principio, producir obstáculos o confusiones en el tema "filosofía y ciencia" cuando menos en la medida y desde el momento en que, con la llamada "época moderna", y específicamente desde el siglo XVI, la ciencia ha resultado ser un insoslayable *factum*. Ninguna orientación filosófica moderna, a menos de ser un mero ejercicio arcaizante, puede situarse al margen del desarrollo de la ciencia. Ahora bien, hay orientaciones filosóficas más plenamente

te conscientes que otras del hecho ineludible de la ciencia. Una considerable porción de la llamada "filosofía analítica" –que es, en rigor, un conjunto muy variado de orientaciones filosóficas– encaja plenamente dentro del marco de la cuestión "filosofía y ciencia", pero sería un error, en muchos casos debido a una simple ceguera, ligar la cuestión de referencia a dicha orientación filosófica. Tanto en sus primeros aspectos metodológicos como en algunos de sus últimos avatares hermenéuticos, la fenomenología es digna de tenerse en cuenta. Lo mismo ocurre, y a mayor abundamiento, con una cantidad respetable de variantes del materialismo histórico y, restándole sus elementos dogmatizantes, del materialismo dialéctico. [...]

José Ferrater Mora 1976

ABANS D'ARA

PECES HISTÒRIQUES TRIADES PER JOSEP MARIA CASASÚS

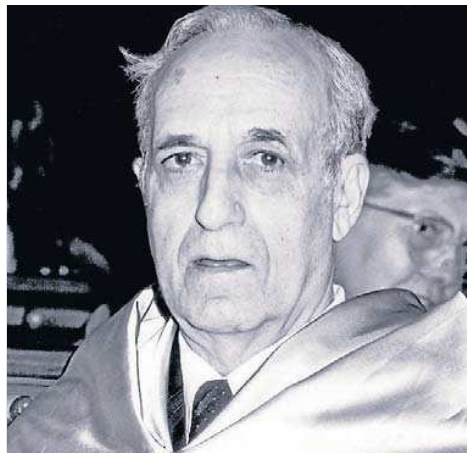
CATEDRÀTIC EMÈRIT DE LA UPF I MEMBRE DE L'IEC

De l'article de Josep Ferrater Mora (Barcelona, 1912-1991) a *Revista de Catalunya* (París, juliol-setembre, 1947).
La càtedra de la Universitat de Girona que porta el nom d'aquest filòsof de referència posa a l'abast del públic la versió digitalitzada del seu *Diccionari de Filosofia*, l'obra de consulta sobre aquesta matèria més prestigiosa en l'àmbit hispànic.

Són tan diverses les imatges que la paraula "mort" evoca, que sovint no sembla tractar-se d'una mateixa realitat. No parlo solament de la multiplicitat de les interpretacions filosòfiques. Si només fos això, la diversitat no seria pertorbadora. Encara que contradictòries i diverses, les interpretacions filosòfiques brollen d'una mateixa font i recolzen en uns mateixos supòsits, precisament els supòsits que han engendrat la forma de viure filosòfica en la qual l'Occident ha estat pròdig. Allò que realment pertorba, en el cas de la diversitat de les imatges de la mort, és el fet de semblar irreductibles entre si i d'obeir menys a diferències d'apreciació que a darreres estructures de la vida humana. Per a esmentar només un cas significatiu i, altrament, ben estudiat, repari el lector en les diferents imatges que la idea de la mort evoca en les ànimes del "primitiu" i del "civilitzat". Aquí comprovem que

no les separa únicament un concepte diferent de la mort, sinó l'actitud mateixa de la vida: no solament la mort adopta en cada cas una figura diferent, sinó que funciona de manera essencialment diversa en cada existència. [...] Si parlem ara d'un "retorn a la mort", caldrà no entendre'l simplement com la resurrecció d'una realitat totalment esvanida, ni tampoc com una mena de tornada romàntica a un fet que tindria potser un vague halo romàntic, però que mai no podria esdevenir objecte d'una rigorosa filosofia. Si el pensament actual considera novament la mort com un dels temes més greus de la filosofia, això es deu a dos motius que només quan són contemplats des d'angles diversos poden semblar divergents i àdhuc contraris: en primer terme, al fet que

El sentit de la mort (1947)

la vida humana maldi per a retrobar el seu propi centre després de l'intent mancat de dislocació que ha estat perseguit al llarg de les darreres centúries; en segon lloc, al fet que la intel·ligència hagi decidit apregonar en les seves mateixes entranyes en virtut d'un afany de superació de les seves dificultats internes més amorosa que desdenyosa. D'ací que l'examen del problema de la mort coincideixi amb les tendències més íntimes d'una filosofia que té plena consciència dels seus propis temes, i d'una vida que, a través del tumult i de la inconsciència, petja territoris cada dia més familiars i propicis. L'estudi del problema de la mort correspon, doncs, al sentit mateix de la nostra època, i és potser aquesta fidel correspondència allò que permet atorgar-li en el nostre cas la seva darrera i més plenària justificació.

J. Ferrater Mora 1947